SALAR TÜRKÇESİNDE BİRİNCİL UZUN ÜNLÜLER

Primary Long Vowels In Salar Turkish

Mehmet ÖZEREN*

Dil Araştırmaları, Bahar 2016/18: 167-185

Öz: Çin'de yaşayan Türk lehçelerinden biri olan Salar Türkçesi, Oğuz grubu içerisinde değerlendirilmekte olup Türkmen Türkçesi ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla Salar Türkçesi, içerisinde Karluk ve Kıpçak Türkçesi özelliklerini barındırsa da Türkmen Türkçesi özelliklerini de korumaktadır. Bu makalede Türkmen Türkçesinin en önemli özelliklerinden biri olan birincil uzun ünlülerin Salar Türkçesinde de devam ettiği örneklerle tespit edilmiş ve tarihî ile çağdaş Türk lehçelerinde korunan birincil uzun ünlülerle karşılaştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Salar Türkçesi, Ağız, Türkmen Türkçesi, Oğuz Grubu, Birincil Uzun Ünlüler

Abstract: Salar Turkish, one of the Turkish dialects existent in China is regarded under Oghuz group and is associated with Turkoman Turkish. Hence, Salar Turkish, besides Karluk and Kypchak group, has Turkoman Turkish features. In this study, primary long vowels in Salar Turkish, one of the most characteristic features of Turkoman Turkish are ascertained and compared with those of in historical and modern Turkish dialects.

Keywords: Salar Turkish, Dialect, Turkoman Turkish, Oghuz Group, Primary Long Vowels

1. Giriş

1.1. Birincil Uzun Ünlüler

İlk olarak Otto Böhtlingk tarafından "*Über die sprache der Jakuten*, The Hague 1851" adlı çalışmayla Yakutçada ve dolayısıyla Türkçede varlığı ileri sürülmüş olan birincil uzun ünlüler, günümüzde Yakut, Türkmen ve Halaç Türkçelerinde sistemli olarak korunmaktadırlar. Diğer lehçe ve ağızlarında ise kısmen korunmakla birlikte, yerini daha çok seslik izlere bırakmış durumdadır. Ancak yapılan çalışmalarda tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri ile onların ağızlarında birincil uzun ünlülerin korunduğu örnekler de tespit edilmiş durumdadır. Birincil uzun ünlülerin tespit edildiği bu çalışmaları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1.1.1. Tarihî Türk Lehçelerinde Birincil Uzun Ünlülerin Tespit Edildiği Çalışmalar:

Bernt Brendemoen, *Osmanlı ve Çağatay Şiirinde İmâle ve Aslî Uzun Ünlüler*, Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992, TDK Yay., Ankara 1996.

* *Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Elazığ/TÜRKİYE. mehmetozeren@hotmail.com.* *Gönderim Tarihi: 06.11.2015 / Kabul Tarihi:14.04.2016*

Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarında Uzun Ünlüler Üzerine*, Dil Araştırmaları, Sayı 5, Güz 2009, s. 39-56.

Mehmet Dursun Erdem, *Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle*, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/6 Fall 2008, s. 251-276.

Osman Nedim Tuna, *Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller* Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten-1960). TDK Yay. Ankara 1998, s. 213-282

Zeynep Korkmaz, *Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar (Birinci Cilt), TDK Yay., Ankara 2005, s. 443-458.

1.1.2. Çağdaş Türk Lehçelerinde Birincil Uzun Ünlülerin Tespit Edildiği Çalışmalar:

Otto Böhtlingk, "*Über die sprache der Jakuten*, The Hague 1851.

A. A. Pal'mbah, *Dolgie i poludolgie glasnıye Tuvinskogo yazıka*, İssledovaniya po Sravnitel'noy Grammatike Tyurkskix Yazıkov-fonetika, Moskva 1955, 175-181.

Cıldız Alimova, *Kırgız Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları*, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Osman Nedim Tuna Armağanı, (Ed. Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN-Dr. Mehmet Dursun ERDEM), Volume 2/2, Spring 2007, s. 28-40.

Çetin Pekacar, *Pamir Kırgız Türkleri Ağzında Aslî Uzun Ünlüler*, Bilig-14 / Yaz 2000, s. 75-85.

Gerhard Doerfer, *Khalaj Materials*, Indiana University Publications Uralic and Altaic Series, 1971.

Elza Semedli, *Aslî Uzunlukların Azerbaycan Türkçesindeki Fonetik ve Semantik İzleri*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.5, S. 20, Kış 2012, s. 127-132

F. G. İshakov, *Dolgie glasnie v Tyurkskih yazıkah*, İssledovaniya po sravnitel'noy grammatike Tyurkskix yazıkov-fonetika, Moskva 1955, 160-174.

Fatih Özek, *Arapkir / Malatya Ağzında Birincil Uzun Ünlüler*, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/8 Fall 2009, s. 1954-1963.

Fatih Özek, *Kemaliye ve Yöresi Ağızlarında Birincil Uzun Ünlüler*, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Vol. 6, No. 2 (2014), 117-130.

Gülsüm Killi, *Hakas Türkçesindeki Ünlü Uzunlukları ve Oluşma Şartları Üzerine*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. I, S. 1 (Kasım 2004), s. 42-54.

Hatice Şahin, *Bursa Yerli Ağzında Uzun Ünlüler Üzerine*, Diyalektolog, Kış 2012, S. 5, s. 1-7.

K. K. Yudahin, *Nekotorıe Osobennosti Karabulakskogo Govoro*, Uzbek Dialektologiyasidan Materiallar I, Uzbekistan SSR Fanlar Akademiyasining Naşriyoti, Toşkent 1957, s. 31-57.

Mehmet Dursun Erdem, *Anadolu Ağızlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine*, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and

History of Turkish or Turkic Volume 3/3 Spring 2008, s. 502-562.

N. Dmitriyev, *Dolgiye Glasnıye v Turkmenskom Yazıke*, İssledovaniya po Sravnitelnoy Grammatike Tyurkskih Yazıkov, I. Fonetika, Moskva 1955, NAUKA, s. 182-191.

O. M. Saaya, *Dolgiye Glasnıye Tuvinskogo Yazıka v Sravnenii Tyurkskimi Yazıkami Yujnoy Sibiri i Mongolskimi*, Dis. Kan. Filol. NAUK, Novosibirsk 2005.

O. M. Saaya, *K voprosu o dolgih glasnıh v tuvinskom yazıke*, Uçenie Zapiski XX, Kızıl 2004, 330-338.

O. M. Saaya, *K voprosu o naliçii perviçnıh dolgix glasnıh v Tuvinskom yazıke*, Ejegodnik-İsat, Abakan 2005, 90-92.

Osman Uyanık, *Kumuk Ağızlarında Uzun Kelimeler ve Ana Türkçedeki Bazı Uzun Ünlülerin Kumuk Ağızlarında Farklı Ünlüye Geçişi*, Türkiyat Araştırmaları Dergisi / Journal Of Studies In Turkology, Sayı 11 (2002) s. 115-127.

Rysbek Alimov*, Kırgızcanın İçkilik Ağızlar Grubunda Birincil Uzun Ünlüler ve İzleri*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 7, Sayı 1 (Mart 2010), s. 251-268.

S. Kurenov, Türkmencede Aslî ve Dolaylı Uzun Ünlüler, *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları),* Volume 14, Center for Middle East Studies of Harvard University, 1990, s. 75-94.

Vildan Koçoğlu-Gündoğdu, *Tuva Türkçesindeki Ünlü Uzunluklarına Dair*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, Cilt X, Sayı 1, İzmir 2010, s. 73-80.

Zeynep Korkmaz, *Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları Hakkında*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar (İkinci Cilt), TDK Yay., Ankara 2005, s. 123-127.

1.1.3. Hem Tarihî Hem de Çağdaş Türk Lehçelerinde Birincil Uzun Ünlülerin Tespit Edildiği Çalışmalar:

L. LİGETİ, *Türkçede Uzun Vokaller* (Çev. T Gökbilgin), Türkiyat Mecmuası, 1942,VII-VIII: 82–94.

Rysbek Alimov, *Türkçe İlk Hece Dışındaki Birincil Uzun Ünlüler Üzerine*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 9, Sayı 3 (Eylül 2012), s. 103-121.

Talat Tekin, *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yay., Ankara 1995.

Bu çalışmalar içerisinde Talat Tekin'in "*Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*" adlı çalışması, Türkçedeki birincil uzun ünlüler üzerine yazılmış en genel ve kapsamlı çalışmadır.

2. Salar Türkçesinde Uzun Ünlüler ve Birincil Uzun Ünlüler

Salar Türkçesinde birincil ve ikincil uzun ünlü olmak üzere iki tür uzun ünlü bulunmaktadır. E. R. Tenişev, "*Stroy Salarskogo Yazıka"* (SSY) adlı eserinde birincil uzun ünlülerden söz etmez. Uzun ünlülerin ses düşmeleri ve hece kaynaşmaları sonucunda (SSY: 1976, s. 40-42) veya duyguları ifade ederken vurgudan dolayı oluştuğunu (SSY: 1976, s. 42-44) belirterek ikincil uzun ünlülerden söz etmiş olur.

Makalenin konusu olan Salar Türkçesindeki birincil uzun ünlüler ise Ana Türkçeden beri uzunluğunu korumakta olan uzun ünlülerdir.

Türkçedeki birincil uzun ünlüler ile ilgili çalışmalarda Salar Türkçesine hiç değinilmemiştir. Oysaki Salar Türkçesi bir Oğuz grubu lehçesi olarak kabul edilmekte (Teres: 2013, s. 333; Teres: 2011, s. 143; Ölmez: 2012, s. 38; Durduyev: 1998, s. 335-336) ve genetik olarak Türkmen Türkçesi ile ilişkilendirilmektedir (Sarıtaş: 2012, s. 113; Durduyev: 1998, s. 336). Dolayısıyla Salar Türkçesi tarihî süreç içerisinde Uygur Türkçesinin etkisinde kalmış olsa da Oğuz Türkçesi özelliklerini de korumuştur (Nugteren: 2009, s. 171-172; SSY: 1976, s. 56). Bunlardan biri de birincil uzun ünlülerdir.

Çalışmada Talat Tekin'in "*Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Simurg Yay., Ankara 1995" adlı eserinde Ana Türkçede birincil uzun ünlülü olarak tasarlanan sözcükler Salar Türkçesi ile karşılaştırılmıştır. Salar Türkçesi ile ilgili tespitler yapılırken E. R. Tenişev'in "*Stroy Salarskogo Yazıka"* (SSY) adlı eseri başta olmak üzere S. Kakuk'un "*Un Vocabulaire Salar"* (Kakuk: 1962) adlı makalesinden yararlanılmıştır. Tespit edilen sözcüklerin kullanıldığı yerler parantez içerisinde kısaltma yapılarak verilmiştir. Sonuç kısmında ise tespit edilen sözcükler ile kullanıldıkları yerler değerlendirilmiştir. Türkçedeki sadece birincil uzunluğu koruyan sözcükleri karşılaştırmak için köşeli parantez [ ] içerisinde tarihî, çağdaş Türk lehçe ile ağızlarındaki birincil uzunluğu koruyan sözcüklere yer verilmiştir.

Salar Türkçesinde birincil uzun ünlüleri koruyan sözcükler şunlardır:

ā = ā

AT. *āç "aç" (Tekin: 1995, s. 171), AT. *āç- "acık-" (Tekin: 1995, s. 171)

āçiḫ- (Uc.) "acık-" (SSY-280) ~ **āçih-** (Ul.) "acık-" (SSY-280) ~ **ādcıḫ-** (Ul., Uc.) "acık-" (SSY-280) ~ **açē̄ḫ-** "acık-" (Kakuk: 1962, s. 175) [krş. Türkm. *āç*, (TTS: 1995, s. 21), Türkm. *ācık*- (TTS: 1995, s. 20), Orh. *āç*, DLT *āç,* Yak. *ās* (Tekin: 1995, s. 171), Orh. *āç*-, DLT *āç-,* Yak. *ās*- (Tekin: 1995, s. 171, Sevortyan: 1974, s. 208), DTS *āç*- (s. 208), DLT *āçlık* (Ercilasun: 2014, s. 539), Hlç. *āç*, *ās* (Doerfer: 1971, s. 290), Kırg. İçkilik *āç* (Alimov: 2010, s. 254), Özb. Ağız. Karabulak *āç* (Yudahin: 1957, s. 33), EAT, And. Ağız. *āç, āçlık* (Korkmaz: 2005b, s. 448, Erdem: 2008a, s. 512), Arpgr. *āj* (Özek: 2009, s. 1959)]

AT. *āgıl "ağıl" (Tekin: 1995, s. 171)

āğıl (Kom., Mın.) "ağıl" (SSY-282) ~ **āgıl** (Ul.) "ağıl" (SSY-283) ~ **āgıluř** (Ey.) "ağıl, köy" (SSY-283) ~ **āğē̄l** "ağıl" (Kakuk: 1962, s. 175) [krş. Türkm. *āgıl* (TTS: 1995, s. 23), Türkm. Ağız. *āğıl*, Özb. Ağız. *āğıl* (Sevortyan: 1974, s. 83), Nij. *āwıl* (Tekin: 1995, s. 171), Kırg. İçkilik *āgıl* (Alimov: 2010, s. 254), Arpgr. *āğıl* (Özek: 2009, s. 1959)]

AT. *āgır "ağır" (Tekin: 1995, s. 171)

āğır (Ul.) "ağır" (SSY-282), **āğırdz'uh** (Al.) "ağır" (SSY-282), **āğē̄r, āğir** "ağır" (Kakuk: 1962, s. 175) [krş. Esk. Uyg. Br. *āgār*, Az. Kaş. *āğur*, Çuv. *yıvĭr* (Tekin: 1995,

s. 171), Türkm. Ağız. *āğır* (Sevortyan: 1974, s. 85), Şor., Leb., Sag., Koyb., Kaçin, Soy. *ār* (Radloff I, s. 244), Osm. *ā'r* (Radloff I, s. 245), Alt., Alt. Ağız. Teleüt *ūr* (Radloff I, s. 1647)]

AT. *āgız "ağız" (Tekin: 1995, s. 171)

āğız (Mın.) "ağız" (SSY-282) ~ **āhıs** (Uc.) "ağız" (SSY-283) ~ **āḫıs** (Ey.) "ağız" (SSY-299), **āğısdz'uh** (Lov.) "ağız" (SSY-282), **āğz̄, āğz̄** "ağız" (Kakuk: 1962, s. 175) [krş. Esk. Uyg. Br. *āgiz*, Çuv. *śĭvar* (Tekin: 1995, s. 171), EAT *āgız* (Korkmaz: 2005b, s. 448), Alt. Ağız. Tuba, Sag., Şor. *ās* (Radloff I, s. 536), Alt. Ağız. Teleüt, Alt. *ūs* (Radloff I, s. 1741), K.Kırg. *ōs* (Radloff I, s. 1138), Arpgr. *āgız* (Özek: 2009, s. 1959)]

AT. *ārı- "temiz ol-, temizlen-" (Tekin: 1995, s. 171), AT. *ārıg "temiz" (Tekin: 1995, s. 172)

ārı (Al.) "temiz" (SSY-293) ~ **āřı** (Uc.) "temiz" (SSY-294), **ārıt-** (Uc.) "temizle-" (SSY-294) ~ **ārı'-** (Uc.) "temizle-" (SSY-294), **ārıdz'uh** (Uc.) "temiz" (SSY-294) [krş. Esk. Uyg. Br. *āri-, ārri-,* Kırg. *ārçı-* (Tekin: 1995, s. 171), Koyb. *āraḫ, ārıḫ* (Tekin: 1995, s. 172, Sevortyan: 1974, s. 184), DLT *arıg ~ arīg* (Ercilasun: 2014, s. 554), EAT *ārın-, āru, ārıt-* (Korkmaz: 2005b, s. 449), Kırg. İçkilik *ārı-* (Alimov: 2010, s. 255)]

AT. *ārık "ark, arık" (Tekin: 1995, s. 172)

ārık (Han.) "arık" (SSY-293) [krş. Türkm. *ārık* (TTS: 1995, s. 33), Koyb. *āraḫ* (Sevortyan: 1974, s. 188)]

DLT ās- "as-" (Tekin: 1995, s. 100)

ās- (Ey.) "as-" (SSY-294) [krş. EAT *ās-, āsmalık* (Korkmaz: 2005b, s. 449), Şor., Sag. *ās-* (Radloff I, s. 535, Sevortyan: 1974, s. 192), DTS *ās-* (s. 59)]

AT. *āş "aş, çorba" (Tekin: 1995, s. 172)

āş (Han.) "aş, yemek, çorba; hamur" (SSY-295) [krş. DLT *āş,* Özb. Ağız. Har. *āş,* Y.Uyg. *āş* (Tekin: 1995, s. 172), Gag. *āş* (Sevortyan: 1974, s. 210), DTS *āş* (s. 62), DLT *āşlık ~ aşlık* (Ercilasun: 2014, s. 560), EAT *āş* (Korkmaz: 2005b, s. 449), Hlç. *āş* (Doerfer: 1971, s. 291), And. Ağız. *āş* (Erdem: 2008a, s. 513), Kmly. *āşlar, āşluḫ, āşlıḫ* (Özek: 2014a, s. 122), Arpgr. *āş* (Özek: 2009, s. 1960)]

AT. *āt "ad, unvan" (Tekin: 1995, s. 172)

āt (Uc., Han., Ey.) "ad" (SSY-296) [krş. Türkm. *āt* (TTS: 1995, s. 36), Orh. *āt*, DLT *āt*, Yak. *āt*, Az. Kaş. *ād* (Tekin: 1995, s. 172, Sevortyan: 1974, s. 198), Kız. *āt*, Özb. Ağız. *ād* (Sevortyan: 1974, s. 198), Özb. Ağız. Karabulak *āt* (Yudahin: 1957, s. 32), EAT *ād* (Korkmaz: 2005b, s. 448), And. Ağız. *ād* (Erdem: 2008a, s. 512), Kmly. *ād* (Özek: 2014a, s. 122), Arpgr. *ād* (Özek: 2009, s. 1959)]

AT. *bār "var" (Tekin: 1995, s. 172)

bār (Mın.) "var" (SSY-300) ~ **pā** (Mın.) "var" (SSY-433) ~ **vār** (Hoc., Uc., Han.,

Ey.) "var" (SSY-540) ~ **vāř** (Hoc., Uc., Ey.) "var" (SSY-541), **vāra** (Al., Mın., Uc.) "var" (SSY-540) ~ **vāral** (Uc.) "var" (SSY-541) ~ **vārar** (Uc., Han.) "var" (SSY-541) ~ **vārara** (Hoc.) "var" (SSY-541) ~ **vārař** (Ey.) "var" (SSY-541) ~ **vāřař** (Ey.) "var" (SSY-541) ~ **Bār, Bə̄r** "var" (Kakuk: 1962, s. 176) [krş. Türkm. *bār* (TTS: 1995, s. 46), Yak. *bār*, Hlç. *ba^{a}r*, Az. Eyn. *vār* (Tekin: 1995, s. 172, Sevortyan: 1978, s. 61), Y.Uyg. Ağız., Türkm. Ağız. Geoklen, Özb. Ağız. Karabulak, Özb. Ağız. Har., Y.Uyg. Ağız. Hot., Y.Uyg. Ağız. *bā*, Y.Uyg. Ağız. *vār*, Esk. Uyg. Br. *pār* (Sevortyan: 1978, s. 61), DLT *bār* (Ercilasun: 2014, s. 573), Kırg. *bār* (Alimova: 2007, s. 31), Kırg. İçkilik *bə̄rlik* (Alimov: 2010, s. 255), EAT *bār; vār* (Korkmaz: 2005b, s. 450, 451), Osm. *vār* (Ligeti: 1942, s. 87), And. Ağız. *vār* (Erdem: 2008a, s. 520), Kmly. *vār* (Özek: 2014a, s. 122), Arpgr. *vār* (Özek: 2009, s. 1960)]

Esk. Uyg. bārs **"kaplan, pars" (Tekin: 1995, s. 92)**

p*ā*s (Uc., Ul.) "pars; kaplan; aslan" (SSY-437), **p*ā*sar** (Ul.) "aslan" (SSY-438) ~ **p*ā*sur** (Ul.) "aslan" (SSY-438) [krş. TT *baars*, Alt. Gr., TT *bārs*, Koyb. *bārès*, Salb. *bāreś*, Y.Uyg. Ağız. *bās* (Sevortyan: 1978, s. 68), DTS *bārs* (s. 85)]

AT. *hāçı- "acılaş-" (Tekin: 1995, s. 172), AT. *hāçıg "acı" (Tekin: 1995, s. 172)

āçiş- (Ey.) "karşılıklı acı-" (SSY-280), **āci** (Hoc., Ul.) "acı" (SSY-285) ~ **ādzi** (Ul.) "acı" (SSY-300), **āciğ** (Uc.) "sinir" (SSY-285) ~ **ācığ** (Mın., Uc.) "sinir" (SSY-285), **ācı** "acı" (Kakuk: 1962, s. 175) [krş. Türkm. *āca-, ācı* (TTS: 1995, s. 20), Hlç. *hā^{a}çu-t-* (Tekin: 1995, s. 172, Sevortyan: 1974, s. 91), Hlç. *hā^{a}çug* (Tekin: 1995, s. 172, Sevortyan: 1974, s. 89), Özb. Ağız *ācı*, Az. Ağız. *āci* (Sevortyan: 1974, s. 89); Tat. Ağız. Baraba *ā̈ci-* (Radloff I, s. 868)]

AT. *hāgrı- "ağrı-" (Tekin: 1995, s. 172), AT. *hāgrıg "ağrı" (Tekin: 1995, s. 172)

āğır- (Mın.) "ağrı-" (SSY-282), **āğır** (Mın.) "hasta" (SSY-282), **āğırıḫ** (Mın.) "hastalık" (SSY-282) [krş. Türkm. *āgır-*, *āgırı* (TTS: 1995, s. 24), Esk. Uyg. Br. *āgri-*, Hlç. *hāgru-* (Tekin: 1995, s. 172, Sevortyan: 1974, s. 86), Hlç. *hāgrıg* (Tekin: 1995, s. 172), Kmly. *āğrı̇y, āğrı* (Özek: 2014a, s. 122)]

AT. *hārt "ard, arka; dağ beli" (Tekin: 1995, s. 173)

ārtı (Kom.; Hoc.; Kom., Uc.) (< art-ı) "sonra; arka; ard" (SSY-293) ~ **āřtı** (Kom.) "ard" (SSY-294) ~ **ātı** (Uc., Ey.) (< art-ı) "sonra; arka" (SSY-296) ~ **ādzı** (Uc.) "sonra" (SSY-300), **ārdzugune** (Mın.) "diğer gün, başka gün" (SSY-294) ~ **ātıgun** (Uc.) "diğer gün" (SSY-296) ~ **ātıgune** (Ey.) "diğer gün" (SSY-296) ~ **ātıkune** (Uc., Ey.) "diğer gün, yarın" (SSY-296), **ārtınci** (Uc.) "diğer, başka" (SSY-293) [krş. Türkm. *ārt* (TTS: 1995, s. 33), Hlç. *hā^{a}rt*, Gag. *ārt* (Tekin: 1995, s. 173, Sevortyan: 1974, s. 179), Yak. *ārtık* (Tekin: 1995, s. 173)]

AT. *kān "kan" (Tekin: 1995, s. 173)

kān (Uc.) "kan" (SSY-460) [krş. Türkm. *gān*, *gāna-* (TTS: 1995, s. 222, 223), Esk. Uyg. Br. *kām*, DLT *kān,* Özb. Ağız. Har. *kān,* Yak. *ḫān* (Tekin: 1995, s. 173), Soy., Koyb. *kān* (Ligeti: 1942, s. 88), DLT *kāna-* ~ *kānı-* (Ercilasun: 2014, s. 682), EAT *kān* (Korkmaz: 2005b, s. 450), And. Ağız. *gān* (Erdem: 2008a, s. 516)]

AT. *kār- “kat-, karıştır-” (Tekin: 1995, s. 173)

kāřı- (Ey.) “karış-” (SSY-462) [krş. Türkm. *gār-* (TTS: 1995, s. 227), And. Ağız. *kār-* (Erdem: 2008a, s. 518)]

AT. *kārı “kocal-, yaşlan-”(Tekin: 1995, s. 173), AT. *kārı “yaşlı, koca, ihtiyar” (Tekin: 1995, s. 173)

ḫārı- (Mın.) “yaşlan-, ihtiyarla-” (SSY-547) [krş. Esk. Uyg. Br. *hāri-,* Esk. Uyg. Br. *hkāri,* Az. Nuça *gārı,* Türkm. *gārrı* (Tekin: 1995, s. 173), Hlç. *kārī, karī* (Doerfer: 1971, s. 301), Kırg. İçkilik *kārı, kārı-* (Alimov: 2010, s. 256)]

AT. *kāzgan “kazan” (Tekin: 1995, s. 173)

kāzembaş (Al.) “kazanın desteği” (SSY-463) [krş. Türkm. *gāzan* (TTS: 1995, s. 243), Özb. Ağız. Har. *kāzan* (Tekin: 1995, s. 173)]

AT. *sārıg “sarı” (Tekin: 1995, s. 174)

sāre (Han.) “sarı” (SSY-474) ~ **sārı** (Al., Lov., Hoc.) “sarı” (SSY-475) ~ **sāřı** (Hoc.) “sarı” (SSY-475) [krş. Türkm. *sārı, sāral-* (TTS: 1995, s. 562), DLT *sārıg* (Tekin: 1995, s. 174, Sevortyan: 2003, s. 206), Özb. Ağız. Har., Kumandı *sārı*, Kız. *şārig*^{h}, Y.Uyg. Ağız. *sārīk* (Sevortyan: 2003, s. 206), Koyb. *sārėḫ, sārıg, sāraḫ* (Ligeti: 1942, s. 88), Tat. Ağız. Tobol *sēri* (Radloff IV, s. 460), EAT *sārar-* (Korkmaz: 2005b, s. 450), Hlç. *sārı, sā*^{a}*rog, sāro*^{g}*, sā*^{a}*ruḫ* (Doerfer: 1971, s. 302), And. Ağız. *sārı* (Erdem: 2008a, s. 518)]

AT. *tādun “bir yaşındaki buzağı” (Tekin: 1995, s. 102)

tādze (Ul.) “dana, buzağı” (SSY-506)[1] [krş. DLT *tādun* (Tekin: 1995, s. 102)]

AT. *tāgı- “dağıl-” (Tekin: 1995, s. 174)

tāğıl- (Mın., Uc.) “dağıl-, ayrıl-” (SSY-499) ~ **tāḫ̄ēn-** ~ **Dāḫ̄ēn-** ~ **tāḫ̄ēl-** “aşın-, koy-” (Kakuk: 1962, s. 191) [krş. Türkm. *dāga-*, *dāgat-*, (TTS: 1995, s. 130), Tefs. *tāgı-l-*, Hlç. *tā*^{a}*ku-l-* (Tekin: 1995, s. 174), G. Antp., Çağ. *dāl-*, Türkiye T. *dān-* (*dānık*) (Sevortyan: 1980, s. 119), Osm. *dā’ıl-* (Radloff III, s. 1633), And. Ağız. *dāğıl-* (Erdem: 2008a, s. 536)]

AT. *tāl “söğüt, dal” (Tekin: 1995, s. 174)

tāl (Ey., Uc.) “ağaç” (SSY-499), **tāluř** (Ey.) “ağaç” (SSY-500) [krş. DLT *tāl,* Türkm. *tāl,* Özb. Ağız. Har. *dāl* (Tekin: 1995, s. 174), Y.Uyg. Ağız. *tāl* (Sevortyan: 1980, s. 131)]

AT. *tām “duvar, çatı” (Tekin: 1995, s. 174)

tām (Ey.) “duvar” (SSY-500) [krş. Türkm. *tām* “ev” (TTS: 1995, s. 614), DLT *tām* (Ercilasun: 2014, s. 850), Orh. *tām*, Türkm. *dām*, Az. Kaş. *dām*, Hlç. *dā*^{a}*m* (Tekin: 1995, s. 174)]

1 SSY’de bu sözcük Çince olarak verilmiştir.

AT. *tāmar “damar” (Tekin: 1995, s. 174)

tāmuŕ (Al.) “damar” (SSY-500) [krş. Esk. Uyg. Br. *tāmar*, Koyb. *tāmer* (Tekin: 1995, s. 174, Sevortyan: 1980, s. 143), TT *tāmar*, Y.Uyg. Ağız. *tāmır*, Kız. *tāmer, tāmir*, Y.Uyg. Ağız. *tōmur* (Sevortyan: 1980, s. 143)]

AT. *yāl “yele” (Tekin: 1995, s. 175), AT. *yēl “yele” (Tekin: 1995, s. 182)

yāloŋ͡ğ (Hoc.) “yele” (SSY-344) [krş. Türkm. *yāl* (TTS: 1995, s. 671), DLT *yāl*, Yak. *sāl* (Tekin: 1995, s. 175), Yak. *siel* (Tekin: 1995, s. 182), Tar. *yāl* (Radloff III, s. 153), Kırg. İçkilik *cāl* (Alimov: 2010, s. 255)]

AT. *yālga- “yala-” (Tekin: 1995, s. 175)

yāla- (Kom.) “yala-” (SSY-344) [krş. Türkm. *yāla-* (Tekin: 1995, s. 175)]

AT. *yān “yan” (Tekin: 1995, s. 175), AT. *yānaş- “yanaş-” (Tekin: 1995, s. 114)

yān (Uc., Ey.) “-e kadar, -e doğru” (SSY-345) ~ **yāni** (Mın; Al.) “taraf, yan; -e kadar” (SSY-345) ~ **yānı** (Uc., Han.) “-e doğru” (SSY-346) [krş. Türkm. *yān*, *yāna-* (TTS: 1995, s. 674, 675), DLT *yān*, Hlç. *yāᵃn* (Tekin: 1995, s. 175), Tefs. *yānaş-* (Tekin: 1995, s. 114), And. Ağız. *yān* (Erdem: 2008a, s. 519)]

AT. *yār- “yar-” (Tekin: 1995, s. 175)

çār- (Uc.) “yar-, kes-” (SSY-308) ~ **cār-** (Uc., Ul.) “yar-” (SSY-371) ~ **dzār-** (Al.) “yar-, kes-” (SSY-564) [krş. Türkm. *yār-* (TTS: 1995, s. 678), DLT *yār-*, Özb. Ağız. Har. *yār-* (Tekin: 1995, s. 175), And. Ağız. *yār-* (Erdem: 2008a, s. 519), Kırg. İçkilik *cārı-* (Alimov: 2010, s. 256)]

AT. *yārim “yarım” (Tekin: 1995, s. 96)

yārem (Al.) “yarım” (SSY-347) ~ **yārım** (Uc., Han., Ey.) “yarım” (SSY-348) ~ **yārēm** “yarım” (Kakuk: 1962, s. 194) [krş. Türkm. *yārım* (TTS: 1995, s. 680), Esk. Uyg. Br. *yārim* (Tekin: 1995, s. 96), And. Ağız. *yārım* (Erdem: 2008a, s. 519)]

ī < ē = ē

AT. *ētük “kısa konçlu çizme” (Tekin: 1995, s. 180)

ītīgu (Han.) “çizme” (SSY-341) ~ **ītüh** (Han.) “çizme” (SSY-342) ~ **ītiò** “çizme” (Kakuk: 1962, s. 182) [krş. Türkm. *ăădik, ăădikçi* (TTS: 1995, s. 189), Soy. *ēdik*, Kırg. *öytük*, Tat. Ağız. Tura *ïtik* (Tekin: 1995, s. 180, Sevortyan: 1974, s. 319), Kazan Tat. *ïtik* (Ligeti: 1942, s. 88)]

AT. *çērig “çeri, ordu, asker” (Tekin: 1995, s. 180)

çīreh (Ul.) “çeri” (SSY-311) ~ **çīrih** (Uc.) “çeri” (SSY-311) [krş. Terc. *şēri* (Tekin: 1995, s. 180)]

AT. *nē “ne” (Tekin: 1995, s. 181)

nēgē (Mın., Ul.) “niçin” (SSY-416) ~ **nīge** (Al.) “niçin” (SSY-419), **nēçuh** (Ey.) “nasıl” (SSY-416) ~ **nīçuh** (Uc.) “nasıl” (SSY-418) ~ **nīïçün** (Uc.) “niçin” (SSY-418), **nēgesar** (Al.) “niçin, neden” (SSY-417), **nīçihli** (Ul.) “nasıl, ne şekil?” (SSY-418) [krş. Türkm. *nāçe, nāme* (TTS: 1995, s. 473), DLT *nē*, Türkm. *nē* (Tekin: 1995, s. 181, Sevortyan: 2003, s. 96-97), Türkm. Ağız. *nē*, Hak., Şor. *nō* (Sevortyan: 2003, s. 96-97), Tar. *nērdin* (Radloff III, s. 680), And. Ağız. *nē* (Erdem: 2008a, s. 523), Kmly. *nē* (Özek: 2014a, s. 125)]

ī, ē < ē

AT. *ēr “er, erken” (Tekin: 1995, s. 181)

ērdz‘ü (Uc.) “erken” (SSY-326), **ētā** (Ul.) “yarın, sabah” (SSY-328) ~ **ēte** (Mın., Ul.) “yarın, sabah” (SSY-328), **ētısı** (Al., Mın., Uc.) “yarın” (SSY-328) ~ **ētısı** (Mın.) “yarın” (SSY-328), **ētısına** (Ul.) “sabah” (SSY-328), **ētısıŋgi** (Hoc.) “sabahki” (SSY-328), **ē’tedz’üh** (Hoc.) “erken” (SSY-328) [krş. Türkm. *ir* (TTS: 1995, s. 381), Özb. Ağız. Har. *ēr* (Sevortyan: 1974, s. 369)]

AT. *bēr- “ver-” (Tekin: 1995, s. 182)

bē- (Al., Mın.) “ver-” (SSY-301) ~ **pē-** (Mın.) “kocaya ver-” (SSY-441) ~ **pī-** (Mın.) “ver-” (SSY-445) ~ **vē-** (Uc.) “ver-” (SSY-542) ~ **vēy-** (Ey.) “ver-” (SSY-542) ~ **vī-** (Ey.) “ver-” (SSY-543) [krş. DLT *bir-*, Türkm. *bēr-*, Az. Eyn. *bēr-, vēr-* (Tekin: 1995, s. 182), Karag. *bēr-* (*bērmen, bērmen*), Y.Uyg. Ağız. *bēr-* (*bēriş*), Horasan *bēr-* (*bērmāk*), TTA *vēr-* (Sevortyan: 1978, s. 114), DLT *birgü, birim, birimçi, birimlig* (Ercilasun: 2014, s. 589), EAT *vir-* (Korkmaz: 2005b, s. 453), And. Ağız. *vēr-* (Korkmaz: 2005a, s. 127, Erdem: 2008a, s. 524)]

AT. *tē- “de-” (Tekin: 1995, s. 182)

dī- (Al.) “de-” (SSY-320) [krş. DLT *ti-* (Tekin: 1995, s. 182, Sevortyan: 1980, s. 221), Koyb., Karag. *dirben* (Sevortyan: 1980, s. 221), Tat. Ağız. Baraba *ti-* (Radloff III, s. 1345), EAT *di-* (Korkmaz: 2005b, s. 452), And. Ağız. *dē-* (Erdem: 2008a, s. 521, Korkmaz: 2005a, s. 125)]

AT. *tēr- “der-, topla-” (Tekin: 1995, s. 182)

tēre- (Mın.) “topla-” (SSY-508) [krş. Türkm. *tir-, tirim* (TTS: 1995, s. 629), DLT *tir-*, Koyb., Hak. *tēr-* (Tekin: 1995, s. 182, Sevortyan: 1980, s. 204), Y.Uyg. Ağız. *tērmäk*, Castrén *tērirben*, Y.Uyg. Ağız. *tirmäk* (Sevortyan: 1980, s. 204), DLT *tirgüçi, tirig* (Ercilasun: 2014, s. 883)]

AT. *yē- “ye-” (Tekin: 1995, s. 182)

yī- “ye-” (SSY-357) [krş. Özb. Buh. *yē-* (Tekin: 1995, s. 182), DLT *yi-, yigü* (Ercilasun: 2014, s. 973, 974), EAT *yi-* (Korkmaz: 2005b, s. 453), And. Ağız. *yē-, yi-* (Erdem: 2008a, s. 523, 526; Korkmaz: 2005a, s. 127), Kırg. İçkilik *cēl-* (Alimov: 2010, s. 258)]

ī̆ = ī̆

Esk. Uyg. Br. ī̆çgēr- “iç” (Tekin: 1995, s. 94)

ī̆şi (Hoc.; Ul.) “evin iç kısmı; iç” (SSY-335, 340) [krş. Özb. Ağız. Har. *ī̆ç* (Sevortyan: 1974, s. 389), EAT *ī̆ç* (Korkmaz: 2005b, s. 451)]

AT. *ī̆ş “iş” (Tekin: 1995, s. 182)

ī̆ş (Uc.) “iş” (SSY-340) [krş. Türkm. *ī̆ş* (TTS: 1995, s. 384), DLT *ī̆ş,* Yak. *ī̆s* (Tekin: 1995, s. 182), Türkm. Ağız. Stavropol, Özb. Ağız. Karabulak, Özb. Ağız. Har. *ī̆ş,* Yak. *ī̆s* (Sevortyan: 1974, s. 395), EAT *ī̆ş* (Korkmaz: 2005b, s. 452), And. Ağız. *ī̆ş* (Erdem: 2008a, s. 526), Kmly. *ī̆ş* (Özek: 2014a, s. 126)]

AT. *bī̆r “bir” (Tekin: 1995, s. 183)

pī̆rdz‘uh (Uc.) “birlik, tek” (SSY-448), **pī̆r** “bir” (Kakuk: 1962, s. 177) [krş. Türkm. *bī̆r-bī̆r* (TTS: 1995, s. 71), Türkm. *bī̆r,* Yak. *bī̆r* (Tekin: 1995, s. 183, Sevortyan: 1978, s. 147), Türkm. (*onbī̆r* yapısında) *bī̆r* (Sevortyan: 1978, s. 147), DLT *bī̆r* (Ercilasun: 2014, s. 588), EAT *bī̆r, bī̆rine* (Korkmaz: 2005b, s. 452), Hlç. *bī̆r, on-bī̆r* (Doerfer: 1971, s. 295), And. Ağız. *bī̆r* (Erdem: 2008a, s. 525), Kmly. *bī̆r* (Özek: 2014a, s. 126), Kırg. İçkilik *bī̆r*(Alimov: 2010, s. 260)]

ū < ō = ō

AT. *bōl- “ol-” (Tekin: 1995, s. 177)

bō- (Mın.) “ol-” (SSY-303) ~ **pō-** (Mın.) “ol-” (SSY-450) ~ **pū-** (Mın.) “ol-” (SSY-455) ~ **vō-** (Al., Mın., Uc., Han., Ey.) “ol-” (SSY-543) ~ **vū-** (Uc., Han.) “ol-” (SSY-544) [krş. DLT *bōl-,* Türkm. *bōl-*, Az. Kerk. *ōl-*, Az. Kaş. *ÿl-*, Yak. *buol-* (Tekin: 1995, s. 177, Sevortyan: 1978, s. 185), Kız. *pō*, TTA *ōl-* (Sevortyan: 1978, s. 185), EAT *ōl-* (Korkmaz: 2005b, s. 453), Kırg. İçkilik *bōl-* (Alimov: 2010, s. 261), STT bool- / pool- (Alkaya: 2008, s. 22), And. Ağız. *ōl-* (Korkmaz: 2005a, s. 126, Erdem: 2008a, s. 528)]

AT. *hōtun͡g “odun” (Tekin: 1995, s. 178)

ōtın (Ul.) “odun” (SSY-428) [krş. Türkm. *ōdun* (TTS: 1995, s. 482), DLT *ōtun͡g*, İM *ōdun*, Özb. Ağız. Har. *ōdın* (Tekin: 1995, s. 178, Sevortyan: 1974, s. 421), Türkm. Ağız. Stavropol, Özb. Ağız. Har. *ōdun*, Kız. *ōDun*, Horasan *ōdın* (Sevortyan: 1974, s. 421), Hlç. *hūᵒtun* (Doerfer: 1971, s. 299), Özb. Ağız. Karabulak *ōdun* (Yudahin: 1957, s. 33), And. Ağız. *ōdun* (Erdem: 2008a, s. 527)]

AT. *kōń “koyun, koltuk altı, sine” (Tekin: 1995, s. 178)

kōn (Han.) “kucak, koyun” (SSY-388) [krş. DLT *kōy*, Yak. *hōy*, *hōyn* (Tekin: 1995, s. 178), DLT *kōn* (Ercilasun: 2014, s. 727), Hlç. *kōn* (Doerfer: 1971, s. 301), And. Ağız. *gōyun* (Erdem: 2008a, s. 527)]

AT. *kōş “çift, çifte” (Tekin: 1995, s. 178), AT. *kōş “koş-, kat-, çiftle-” (Tekin: 1995, s. 178)

kōş (Han.) “çift” (SSY-390) ~ **kūş** (Uc.) “çift” (SSY-466), **kōçil-** (Haz.) (koçil ko-) “birlikte büyü- (çocuklarla ilgili olarak)” (SSY-385) [krş. Esk. Uyg. *kooş*, DLT *kōş*, Özb. Ağız. Har. *kōş* (Tekin: 1995, s. 178), Esk. Uyg. *kooş-* (Tekin: 1995, s. 178)]

AT. *kōzı “kuzu” (Tekin: 1995, s. 108)

kōzı (Mın.) “kuzu” (SSY-391) ~ **kūzı** (Ul.) “kuzu” (SSY-398) ~ **kūzı** (Ul.) “kuzu” (SSY-466) [krş. DLT *kōzı* (Tekin: 1995, s. 108), Kırg. İçkilik *kōzu* (Alimov: 2010, s. 261)]

AT. *sōr(a)- “sor-, sual et-” (Tekin: 1995, s. 178)

sōrıḫ (Ul.) “soru” (SSY-486) [krş. Türkm. *sōra-, sōrag* (TTS: 1995, s. 583), DLT *sōr-*, (Tekin: 1995, s. 178, Sevortyan: 2003, s. 309), Y.Uyg. Ağız. *sō-*, Türkm. Ağız., Y.Uyg. Ağız. *sōra-*, Kumandı *sūra-*, Yak., *surā-* (Sevortyan: 2003, s. 309), EAT *sōr-* (Korkmaz: 2005b, s. 453), And. Ağız. *sōr-* (Korkmaz: 2005a, s. 126, Erdem: 2008a, s. 528)]

AT. *tōl- “dol-” (Tekin: 1995, s. 178)

tōl- (Kom.) “dol-” (SSY-513) [krş. Türkm. *dōl-* (TTS: 1995, s. 168), Az. Kaş. *dūl-* (Tekin: 1995, s. 178), DLT *tōlun āy* (Ercilasun: 2014, s. 891), EAT *tōlū* (Korkmaz: 2005b, s. 453)]

AT. *tōtak “dudak; vulva” (Tekin: 1995, s. 178)

tōtıh (Ey.) “dudak” (SSY-516) [krş. Türkm. *dōdak* (TTS: 1995, s. 165), CC *tōdak*, Özb. Ağız. Har. *dūdak*, Y.Uyg. *tōtak* (Tekin: 1995, s. 178), Türkm. Ağız. Dörtgül *dōdok*, Y.Uyg. Ağız. *tōtak*, KW *tōdak*, Horasan *dūdak* (Sevortyan: 1980, s. 251), EAT *tūt-* (Korkmaz: 2005b, s. 455)]

AT. * tōy “ilaç yapılan bir ot” (Tekin: 1995, s. 109)

tōye (Ey.) “zehir” (SSY-513)[2] [krş. DLT *tōy* (Tekin: 1995, s. 109)]

AT. *yōl “yol” (Tekin: 1995, s. 178)

yōl (Han.) “yol” (SSY-362) [krş. Türkm. *yōl, yōlagçı* (TTS: 1995, s. 705), DLT *yōl*, Hlç. *yū°l* (Tekin: 1995, s. 178), EAT *yōl* (Korkmaz: 2005b, s. 454, Erdem: 2008a, s. 529), Hlç. *yōl* (Doerfer: 1971, s. 310), Kmly. *yōl* (Özek: 2014a, s. 124)]

ō, ū, < ȭ

AT. *ȭr- “(ot) çık-, belir-, yüksel-” (Tekin: 1995, s. 183)

ōraḫ (Mın.) “yukarı; güney” (SSY-426) ~ **ōraḫar** (Mın.) “yukarı; güney” (SSY-426), **ōre** (Mın.) “yukarı; güney” (SSY-426) ~ **ōrı** (Mın.) “yukarı, güney” (SSY-

2 SSY’de bu sözcük Çince olarak verilmiştir.

427) [krş. Türkm. *ör-* (TTS: 1995, s. 506), DLT *ör-*, Hak. *öre* (Tekin: 1995, s. 183, Sevortyan: 1974, s. 542), Türkm. Ağız. Stavropol, Karag. *ör*, Sarı Uyg. *yür*, Y.Uyg. Ağız. *ör-e,* Sag. *ör-e,* Az. Ağız. Nahçıvan *ör-üş,* Tuv. Ağız. Tocu *ör-ü* (Sevortyan: 1974, s. 542), Kırg. *ör* "yüksek sesle konuşan" (Radloff I, s. 1217)]

AT. ***böri **"kurt" (Tekin: 1995, s. 184)

pūre (Al.) "kurt" (SSY-456) ~ **Būr ~ pūr** "kurt" (Kakuk: 1962, s. 186) [krş. Türkm. *böri* (TTS: 1995, s. 83), Alt. *böri*, *möri,* Tuv. *pürü,* Hak. *pür* (Tekin: 1995, s. 184, Sevortyan: 1978, s. 219-220), Türkm. Ağız. *böri,* Y.Uyg. Ağız. *böri, börü,* Alt. ve Aladağ *pöri, pörü*, Kumandı *mörö,* Koyb. *bür,* Soy. *pür*, Kız. *pör* (Sevortyan: 1978, s. 219-220), Hlç. *börē, börı, böri* (Doerfer: 1971, s. 295), Kırg. İçkilik *börü* (Alimov: 2010, s. 262)]

AT. *sōz "söz" (Tekin: 1995, s. 110)

s[illegible]z (Uc.) "söz, ifade" (SSY-490) [krş. DLT *sōz* (Tekin: 1995, s. 110), Hlç. *sōz* (Sevortyan: 2003, s. 315), EAT *sōz* (Korkmaz: 2005b, s. 455)]

ū = ū

AT. *hūç "uç" (Tekin: 1995, s. 179)

ūc (Ey.) "uç" (SSY-532) [krş. Türkm. *ūç* (TTS: 1995, s. 642), DLT *ūç*, Hlç. *hū"ç* (Tekin: 1995, s. 179, Sevortyan: 1974, s. 611), Özb. Ağız. Har. *ūç*, İM *ūc* (Sevortyan: 1974, s. 611), EAT *ūç* (Korkmaz: 2005b, s. 454)]

AT. *hūr- "vur-; koy-, bırak-" (Tekin: 1995, s. 179)

vūriş- (Ul.) "vuruş-" (SSY-545) [krş. DLT *ūr-,* İM *vūr-*, Yak. *ūr-* (Tekin: 1995, s. 179), EAT *ūr-* (Korkmaz: 2005b, s. 454), And. Ağız. *vūr-* (Korkmaz: 2005a, s. 127, Erdem: 2008a, s. 532), Kmly. *vūr-* (Özek: 2014a, s. 124)]

AT. *pūlīt / būlīt "bulut" (Tekin: 1995, s. 95)

pūlet (Kom.) "bulut" (SSY-455) [krş. Esk. Uyg. Br. *pulīt (bulīt)* (Tekin: 1995, s. 95), Y.Uyg. Ağız. *bulūt* (Sevortyan: 1978, s. 263), Hlç. *bulīt* (Doerfer: 1971, s. 295)]

3. Sonuç

Genel olarak Oğuz grubu Türk lehçeleri ile özel olarak da Oğuz grubu içerisinden uzun ünlüleri koruyan Türkmen Türkçesi ile ilişkilendirilen Salar Türkçesinde, birincil uzun ünlülerin bir kısmının korunduğu görülmüştür.

Salar Türkçesi ile ilgili olarak oldukça geniş bir söz varlığına yer vermiş olan E. R. Tenişev'in "*Stroy Salarskogo Yazıka"* (SSY) adlı eseri taranmış ve Ana Türkçede birincil uzun ünlüye sahip olduğu düşünülen 56 sözcüğün Salar Türkçesinde de birincil uzun ünlülerini korudukları görülmüştür. Salar Türkçesindeki birincil uzun ünlüleri koruyan sözcükler Salar Türkçesinin konuşulduğu Altıyuli, Eyşe Ahvar,

Hanbah, Hazağaç, Komba, Loven, Mınta, Ucirem ve Ullagıl köylerine farklı oranlarda dağılmış durumdadır. SSY'de 56 sözcüğün bazen aynı bazen de farklı biçimlerde kullanılmasıyla birincil uzun ünlüye sahip toplam 171 sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin Salar Türkçesi ağızlarındaki dağılımı ve oranı şu şekildedir:

Ucirem Köyü	: 42	(% 24,56)
Altıyuli Köyü	: 16	(% 9,35)
Komba Köyü	: 7	(% 4,09)
Hazağaç Köyü	: 1	(% 0,58)
Loven Köyü	: 2	(% 1,16)
Eyşe Ahvar Köyü	: 25	(% 14,61)
Ullagıl Köyü	: 23	(% 13,45)
Hoca Köyü	: 11	(% 6,43)
Mınta Köyü	: 29	(% 16,95)
Hanbah Köyü	: 15	(% 8,77)

Yukarıda da görüldüğü üzere Ucirem, Altıyuli, Eyşe Ahvar, Ullagıl ve Mınta ağızlarında birincil uzun ünlü örnekleri daha yoğundur. Bu, daha yaygın bilinen ağızlardan elde edilen derlemelerin daha çok olmasından kaynaklanmış olabilir. Salar Türkçesi Gaizi ve Mınta olmak üzere iki ağız grubuna ayrılır. Gaizi batı ağızları grubunu, Mınta doğu ağızları grubunu temsil eder. Salar Türklerinin çoğu Gaizi batı grubu ağızlarını konuşmaktadırlar (SSY: 1976, s. 30). Dolayısıyla bu grup içerisinde Ucirem ve Altıyuli ağızları daha çok bilindiği için tespitlerimiz bu ağızlarda yoğun olmuştur. Doğu ağızları içerisinde de Mınta ağzı yaygın olarak kullanıldığı için bu grupta da bu ağızdan tespitler öne çıkmış durumdadır.

Tarama yapılırken ikinci olarak da S. Kakuk'un "*Un Vocabulaire Salar"* (Kakuk: 1962) adlı makalesindeki söz varlığından da yararlanılmış ve 11 farklı sözcükte 17 sözcüğün birincil uzun ünlüyü koruduğu görülmüştür. Bu sözcükler, E. R. Tenişev'in "*Stroy Salarskogo Yazıka"* (SSY) adlı eserinden tespit edilen örnekler ile örtüşmektedir.

Salar Türkçesinde tespit edilmiş olan birincil uzun ünlüye sahip sözcükler, tarihî ve çağdaş Türk lehçe ve ağızlarındaki birincil uzunluğu koruyan sözcükler ile karşılaştırıldığında aynı sözcüklerdeki birincil uzunlukların Salar Türkçesinde de korunduğu görülmüştür.

Çevriyazı İşaretleri

- **ā** **:** Uzun "a" ünlüsünü karşılar.
- **ä** **:** "a, e" arası açık "e" ünlüsünü karşılar.
- **a̋** **:** Uzun "a, e" arası açık "e" ünlüsünü karşılar.
- **ē** **:** Uzun "e" ünlüsünü karşılar.
- **ė** **:** Kapalı "e" ünlüsünü karşılar.
- **e̋** **:** Uzun kapalı "e" ünlüsünü karşılar.
- **ī** **:** Uzun "ı" ünlüsünü karşılar.

ĭ **:** Normalden daha kısa olan "ı" ünlüsünü karşılar.

ĭ **:** Uzun "i" ünlüsünü karşılar.

ō **:** Uzun "o" ünlüsünü karşılar.

ȫ **:** Uzun "ö" ünlüsünü karşılar.

ū **:** Uzun "u" ünlüsünü karşılar.

ȗ **:** Uzun "ü" ünlüsünü karşılar.

:ө **:** Ön sıradan olan ve palatallaşmış ünsüzlerle birlikte kullanılan uzun "ü" ünlüsünü karşılar.

B **:** "b-p" arası ses için kullanılmıştır.

D **:** "d-t" arası ses için kullanılmıştır.

dc **:** Yumuşak tonsuz (slabaya gluhaya), üflemesiz (nepridıhatel'nıy), ön dil (peredneyazıçnıy (dorsal'naya)), ıslıklı (svistyaşiy), yarı kapantılı (affrikat). Çinceye ait bir sestir. SSY'de "**c**" ile gösterilmektedir.

dz **:** Yumuşak tonsuz (slabaya gluhaya), üflemesiz (nepridıhatel'nıy), ön dil (peredneyazıçnıy (dorsal'naya)), hışırtılı (şipyaşaya), yarı kapantılı (affrikat). Çinceye ait bir sestir. SSY'de "ʒ" ile gösterilmektedir. Kakuk: 1962'de "Dž" ile gösterilmektedir.

dz' **:** Sert tonsuz (sil'naya gluhaya), üflemeli (pridıhatel'nıy), ön dil (peredneyazıçnıy (dorsal'naya)), hışırtılı (şipyaşaya), yarı kapantılı (affrikat). Çinceye ait bir sestir. SSY'de "ʒ' " ile gösterilmektedir.

g **:** İnce ünlülerde ön damak "g" için, kalın ünlülerde "ġ" için kullanılmıştır.

ḫ **:** Yumuşak tonsuz (slabaya gluhaya), küçük dil ünsüzü, gırtlak (uvulyarnıy), sızıcı (şelevaya). SSY'de "χ" ile gösterilmektedir.

k **:** İnce ünlülerde ön damak "k" için, kalın ünlülerde "q, ķ" için kullanılmıştır.

n̂g **:** Sürekli ve damak sesi olan "n" ünsüzüdür.

ř **:** Ön dil (peredneyazıçnıy (dorsal'naya)), akıcı (sonant), titrek ya da çarpmalı (drojaşiy). SSY'de aynı işaretle gösterilmektedir.

ś **:** Sızıcı palatal "ş" sesi için kullanılır.

w **:** Çift dudak "v" için kullanılmıştır.

• • **:** Seslerin önce ya da sonra nefesle telaffuz edildiğini gösteren işarettir. SSY'de aynı işaretle gösterilmektedir.

Kısaltmalar

Alt. Ağız. Teleüt	**:** Altay Türkçesi Teleüt Ağzı
Alt. Ağız. Tuba	**:** Altay Türkçesi Tuba Ağzı
Alt. Gr.	**:** Altürkische Grammatic
Alt. ve Aladağ	**:** Altay ve Aladağ Türkçesi Ağızları (V. Verbitskiy, Slovar' Altayskogo i Aladagskogo Nareçiy Tyurskogo Yazıka, Kazan 1884)
Alt.	**:** Altay Türkçesi

And. Ağız. : Anadolu Ağızları
Arpgr. : Arapgir Ağzı
AT : Ana Türkçe
Az. Ağız. Nahçıvan : Azerbaycan Türkçesi Nahçıvan Ağzı
Az. Ağız. : Azerbaycan Türkçesi Ağızları
Az. Eyn. : Azerbaycan Türkçesi Eynallu Ağzı
Az. Kaş. : Azerbaycan Türkçesi Kaşkay Ağzı (Türkçesi)
Az. Kerk. : Azerbaycan Türkçesi Kerkük Ağzı
Az. Nuça : Azerbaycan Türkçesi Nuça (Uharıbaş) Ağzı
Bşk. : Başkurt Türkçesi
Castrén : M. A. Castrén, Versuch Einer Koibalischen und Karagassischen Sprachlehre, SPb., 1857.
CC : Codex Cumanicus
Çağ. : Çağatay Türkçesi
Çuv. : Çuvaş Türkçesi
DLT : Dîvânu Lugâti't-Türk
DTS : Drevnetyurkskiy Slovar', Leningrad, 1969.
EAT : Eski Anadolu Türkçesi
Esk. Uyg. Br. : Eski Uygur Türkçesi Brahmi Yazılı Uygur Metinleri (Türkische Turfan-Texte VIII, Gabain)
Esk. Uyg. : Eski Uygur Türkçesi
G. Antp. : Gaziantep Ağzı
Gag. : Gagavuz Türkçesi
Hak. : Hakas Türkçesi
Hlç. : Halaç Türkçesi
Horasan : Horasan Türkçesi
İM : İbn-ü Mühenna, P. M. Melioranskiy, Arab Filolog o Turetskom Yazıke, St.Petersburg 1900, 1903.
K.Kırg. : Kara Kırgız Türkçesi
Kaçin : Kaçin Ağzı
Karag. : Karagas Türkçesi
Kazan Tat. : Kazan Tatar Türkçesi
Kırg. : Kırgız Türkçesi
Kırg. İçkilik : Kırgız Türkçesi İçkilik Ağızları
Kız. : Hakas Türkçesinin Kızıl Ağzı
Kmly. : Kemaliye Ağzı
Koyb. : Koybal Türkçesi

krş.	**:** karşılaştırınız
Kumandı	**:** Altay Türkçesinin Kumandı Ağzı
KW	**:** K. Grønbech, Komanisches Wörterbuch, København, 1942.
Leb.	**:** Lebed Ağzı
Nij.	**:** Nijniy Novgorod (Gorkiy, Mişer) Tatar Ağzı
Orh.	**:** Orhun Türkçesi
Osm.	**:** Osmanlı Türkçesi
Özb. Ağız. Har.	**:** Özbek Türkçesi Harezm Ağzı
Özb. Ağız. Karabulak	**:** Özbek Türkçesi Karabulak Ağzı
Özb. Ağız.	**:** Özbek Türkçesi Ağızları
Özb. Buh.	**:** Özbek Türkçesi Buhara Ağzı
Sag.	**:** Hakas Türkçesinin Ağzı
Kakuk	**:** S. Kakuk, *Un Vocabulaire Salar*, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, Vol. 14, No. 2 (1962), pp. 173-196.
Salb.	**:** Salbin Türkçesi
Sarı Uyg.	**:** Sarı Uygur Türkçesi
Soy.	**:** Soyot Türkçesi
SSY	**:** Stroy Salarskogo Yazıka – Salar Dilinin Yapısı
STT	**:** Sibirya Tatar Türkçesi
Şor.	**:** Şor Türkçesi
Tar.	**:** Tarançi Ağzı
Tat. Ağız. Baraba	**:** Tatar Türkçesi Baraba Ağzı
Tat. Ağız. Tobol	**:** Tatar Türkçesi Tobol Ağzı
Tat. Ağız. Tura	**:** Tatar Türkçesi Tura Ağzı
Tefs.	**:** A.K. Borovkov, Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII v., Moskva 1963.
Terc.	**:** Tercüman-i Türki va Arabi
TT	**:** Türkische Turfan-Texte
TTA	**:** Türkiye Türkçesi Ağızları
TTS	**:** T. Tekin – M. Ölmez – E. Ceylan – Z. Ölmez – S. Eker, *Türkmence - Türkçe Sözlük*. Simurg Yay., Ankara 1995.
Tuv. Ağız. Tocu	**:** Tuva Türkçesi Tocu (Kuzeydoğu) Ağzı
Tuv.	**:** Tuva Türkçesi
Türkiye T.	**:** Türkiye Türkçesi
Türkm. Ağız. Dörtgül	**:** Karakalpak Özerk Cumhuriyetine bağlı Dörtgül bölgesindeki Türkmen Ağzı

Türkm. Ağız. Geoklen : Türkmen Türkçesi Geoklen Ağzı (G. Kulmanov, Geoglenskiy Dialekt Turkmenskogo Yazıka, Aşhabad 1960.)

Türkm. Ağız. Stavropol : Türkmen Türkçesi Stavropol (Kuzey Kafkas) Ağzı

Türkm. Ağız. : Türkmen Türkçesi Ağızları

Türkm. : Türkmen Türkçesi

Y.Uyg. Ağız. Hot. : Yeni Uygur Türkçesi Hoten Ağzı

Y.Uyg. Ağız. : Yeni Uygur Türkçesi Ağızları

Y.Uyg. : Yeni Uygur Türkçesi

Yak. : Yakut Türkçesi

Salar Türkçesi Ağızlarının Kısaltmaları

Al. : Altıyuli Köyü

Ey. : Eyşe Ahvar Köyü

Han. : Hanbah Köyü

Haz. : Hazağaç Köyü

Hoc. : Hoca Köyü

Kom. : Komba Köyü

Lov. : Loven Köyü

Mın. : Mınta Köyü

Uc. : Ucirem Köyü

Ul. : Ullagıl Köyü

Kaynakça

ALİMOV, Rysbek (2012). "Türkçe İlk Hece Dışındaki Birincil Uzun Ünlüler Üzerine", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 9, S.3 (Eylül 2012), s. 103-121.

ALİMOV, Rysbek (2010). "Kırgızcanın İçkilik Ağızlar Grubunda Birincil Uzun Ünlüler ve İzleri", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S.1 (Mart 2010), s. 251-268.

ALİMOVA, Cıldız (2007). "Kırgız Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları", *Turkish Studies* / *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 2 / 2 Spring 2007, s. 28-40.

ALKAYA, Ercan (2008). "Sibirya Tatar Türkçesindeki Uzun Ünlüler Üzerine Bir Değerlendirme", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 3/4 Summer 2008, s. 19-42.

BAŞDAŞ, Cahit (2007). "Türkiye Türkçesinde Aslî Uzunluk Belirtileri", *Turkish Studies*, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 2/2 Spring: 89–101.

BURAN, Ahmet (2006). "Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında İkincil Uzun Ünlüler", *II. Kayseri Ve Yöresi Kültür, Sanat Ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Erciyes Üniversitesi,(10-12 Nisan 2006-Kayseri)*.

DOERFER, Gerhard (1971). *Khalaj Materials*, Indiana University Publications Uralic and Altaic Series.

DURDUYEV, M. (1998). "Çin Türkmenleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, (Çev. Saadettin Gömeç), C. 19, S. 30, Ankara, s. 319-364.

EKER, Süer (2013). "Ana Türkçe Uzun Ünlülerin Kıpçak Dillerindeki Kimi İzlerine Dair", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *Semih Tezcan'a Armağan*, C. 13, Yıl 13, s. 145-167.

ERCİLASUN, Ahmet B. – AKKOYUNLU, Ziyat (2014). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ERDEM, Mehmet Dursun (2008a). "Anadolu Ağızlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 3/3 Spring 2008, s. 502-562.

ERDEM, Mehmet Dursun (2008b). "Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmâle", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 3/6 Fall 2008, s. 251-276.

GÜLSEVİN, Gürer (2009). "Eski Anadolu Türkçesi Ağızlarında Uzun Ünlüler Üzerine", *Dil Araştırmaları*, S. 5, Güz 2009, s. 39-56.

KAKUK S. (1962). "Un Vocabulaire Salar", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, S. 14, No. 2 (1962), s. 173-196.

KORKMAZ, Zeynep (2005a). "Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları Hakkında", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* (İkinci Cilt), s. 123-127, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep (2005b). "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vocal) Uzunlukları", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* (Birinci Cilt), s. 443-458, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

LİGETİ, L. (1942). "Türkçede Uzun Vokaller" (Çev. T. Gökbilgin), *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII: 82–94.

NADELYAYEV, V.M. - NASİLOV, D – TENİŞEV, E. R. – ŞÇERBAK, A.M. (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar',* Leningrad: İzdatel'stvo NAUKA.

NUGTEREN, Hans (2009). *Oghuz and non-Oghuz lexemes in Salar*, (Ed. Hendrik Boeschoten, H. Stein), Einheit und Vielfalt in der turkischen Welt. Materialien der 5. Deutschen Turkologenkonferenz Universitat Mainz, 4.-7. Oktober 2002, *Turcologica 69*, Wiesbaden 2009, s. 171-181.

ÖLMEZ, M. (2012). "Oğuzların En Doğudaki Kolu: Salırlar ve Dilleri", *Türk Dili*, C. CII, S. 732, Aralık, s. 38-43.

ÖZEK, Fatih (2009). "Arapkir / Malatya Ağzında Birincil Uzun Ünlüler", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 4/8 Fall 2009, s. 1954-1963.

ÖZEK, Fatih (2014a). "Kemaliye ve Yöresi Ağızlarında Birincil Uzun Ünlüler", *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of* Turks, S. 6, No. 2 (2014), s.117-130.

ÖZEK, Fatih (2014b). *Tarihî Türk Lehçelerinde Ünlüler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ÖZEREN, M. (2014). "Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğer Sözcükler", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi / International Journal of Turkish Literature Culture Education*, Turkey, June S. 3/2, s. 111-127.

RADLOFF, W. (1893). *Opıt' Slovarya Tyurkskih' Nareçiy*, Tom Pervıy Glasnıe, Sanktpeterburg': Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk.

RADLOFF, W. (1899). *Opıt' Slovarya Tyurkskih' Nareçiy*, Tom Vtoroy, Sanktpeterburg': Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk.

RADLOFF, W. (1905). *Opıt' Slovarya Tyurkskih' Nareçiy*, Tom Tretiy, Sanktpeterburg': Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk.

RADLOFF, W. (1911). *Opıt' Slovarya Tyurkskih' Nareçiy*, Tom Çetvertıy, Sanktpeterburg': Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk.

SARITAŞ, Eyüp (2012). "Salar Türklerinin Menşei Tarihî Kaynakları ve Göçleri Hakkında Kısa Bir İnceleme", *Doğu Araştırmaları Dergisi*, S. 10, İstanbul, s. 107-116.

SEVORTYAN, E.V. (1974). *Etymologiçeskiy Slovar´ Tyurkskix Yazıkov*, Obşçetyurkskie i Mejtyurkskie Osnovı na Glasnıe, Moskva: NAUKA.

SEVORTYAN, E.V. (1978). *Etymologiçeskiy Slovar´ Tyurkskix Yazıkov*, Obşçetyurkskie i Mejtyurkskie Osnovı na Bukvu "B", Moskva: NAUKA.

SEVORTYAN, E.V. (1980). *Etymologiçeskiy Slovar´ Tyurkskix Yazıkov,* Obşçetyurkskie i Mejtyurkskie Osnovı na Bukvı "V", "G" i "D", Moskva: NAUKA.

SEVORTYAN, E.V. (2003). *Etymologiçeskiy Slovar´ Tyurkskix Yazıkov,* Obşçetyurkskie i Mejtyurkskie Leksiçeskie Osnovı na Bukvı "L", "M", "N", "P", "S", Moskva: Vostoçnaya Literatura RAN.

ŞAHİN, Hatice (2012). *Bursa Yerli Ağzında Uzun Ünlüler Üzerine*, Diyalektolog, Kış 2012, S. 5, s. 1-7.

TEKİN, Talat (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: Simurg Yayınları.

TEKİN, Talat – ÖLMEZ, Mehmet – CEYLAN, Emine – ÖLMEZ, Zuhal – EKER, Süer (1995). *Türkmence - Türkçe Sözlük*. Ankara: Simurg Yayınları.

TENİŞEV, E. R. (1976). *Stroy Salarskogo Yazıka*, Moskva: İzdatel'stvo NAUKA Glavnaya Redaktsiya Vostoçnoy Literaturı.

TERES, E. (2011). "İli Salır Türkçesi ve Türkmen Türkçesinde İsim Çekimi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 18, Yaz 2011, s. 142-150.

TERES, E. (2012). "Salır Türklerinin Kaynakları ve Salır Türkçesi Üzerine Araştırmalar"*, Türkiyat Mecmuası*, C. 22 / Güz 2012, s. 103-126.

TERES, E. (2013). "İli Salır Türkçesinde Yapım Ekleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, Issn:1307-9581, S. 6, C. 24, Winter 2013, s. 332-347.

YALÇIN, S. K. (2013). *Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

YALÇIN, S. K. (2009). "Türkçede Artdamaksıllaşma Olayının Birincil Uzun Ünlülerle İlgisi Üzerine Bir Değerlendirme", *Turkısh Studıes -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (Prof. Dr. Ahmet BURAN Armağanı), S. 4/8 Fall 2009, s. 2340-2357.

YALÇIN, S. K. (2010). "Birincil Uzun Ünlülerin Oğuz Grubu Türk Lehçelerindeki Ses Bilgisi Görünümleri ve Bu Ünlülerle İlgili Ses Olayları", *Turkısh Studıes -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (Prof. Dr. Zeynep Korkmaz Anısına Eski Oğuz Türkçesi), S. 5/1 Winter 2010, s. 640-686.

YALÇIN, S. K. (2015). "Birincil Uzun Ünlülerin Kuzeydoğu Grubu Türk Lehçelerindeki Ses Bilgisi Görünümleri ve Bu Ünlülerle İlgili Ses Olayları", *Mustafa Öztürk'e Armağan*, İstanbul: Kesit Yayınları.

YUDAHİN, K. K. (1957). "Nekotorıe Osobennosti Karabulakskogo Govoro", *Uzbek Dialektologiyasidan Materiallar I*, Toşkent: Uzbekistan SSR Fanlar Akademiyasining Naşriyoti, s. 31-57.